

Houvast in de vreemde wereld

Mensen met dementie grijpen terug naar het verleden, ook naar het geloof waarmee ze opgroeiden. Of gaat het om meer dan een louter teruggrijpen?

Christof BOUWERAERTS

Onlangs publiceerde Tim van Iersel *Godvergeten. Gedachten over geloof en dementie*. In 2010 ging Van Iersel, theoloog, ethicus en predikant van de Protestantse Kerk in Nederland, aan de slag als geestelijk verzorger bij WoonZorgcentra Haaglanden. De beginnende dementiedominee las toen *Verborgene diepte. Zorgen voor de spiritualiteit van ouderen met dementie*. Een van de auteurs is Bart Fivez, pastor in het woon-zorgcentrum Sint-Margaretha in Holsbeek en in het AZ Sint-Maarten in Mechelen.

–Dementie doet wat met een mens. Hoe beïnvloedt het iemands geloof?

Tim van Iersel • Voor veel personen met dementie is geloof best wel belangrijk. Soms zegt iemand me dan: „Mijn moeder ging al veertig jaar niet meer naar de kerk. Wat doet ze nu plotseling bij jou in de viering?” Natuurlijk is het bekend dat iemand met dementie teruggrijpt naar vroeger, naar zijn of haar kinderjaren. Toch gaat het hier om meer dan louter teruggrijpen. Geconfronteerd met dementie ga je op zoek naar de essentie van het leven. In

elk geval wordt de ruimte waar ik diensten voer te klein voor het aantal deelnemers. Ik grap wel eens dat wij in Nederland de enige Kerk zijn die nog groeit. Gemeenschap vormen, met elkaar delen, is ook voor die groep mensen in elk geval erg belangrijk.

Bart Fivez • Ook ik behoor tot de snelst groeiende parochie in Holsbeek. Met Kerstmis en Pasen stijgt zelfs het aantal deelnemende familieleden nog. Geloof is dan ook een houvast wanneer iemands mentale en geestelijke vermogens uitvallen. Mooi om te zien is hoe sommige mensen met dementie tijdens de viering weer rustig worden. Je hebt er ook die amper nog spreken en plotseling „Heer, ontferm U” zeggen of beginnen mee te bidden tijdens de ziekenzegening.

Tim van Iersel • Onlangs nog merkte een nieuwe vrijwilliger op hoe alert de deelnemers werden toen hun werd gevraagd voor wie we zouden kunnen bidden. Iemand suggereerde te bidden voor een persoon op de afdeling die recentelijk was overleden. Zo zie je maar dat ook die mensen iets blijven meedragen van wat er

Naarmate dementie zich doorzet, worden woorden almaar minder en rituelen almaar meer belangrijk. © KNA-Bild

rondom hen gebeurt. Er zit meer in hen dan je zou denken.

–Verandert die godsdienstigheid naarmate de ziekte zich doorzet?

Tim van Iersel • Hoe meer de ziekte zich doorzet, hoe minder makkelijk je mensen kunt bereiken met woorden en hoe belangrijker de zintuigen worden. Daarbij speelt ook muziek een

voornamelijk rol. Voor de mensen zelf denk ik dat hun godsvertrouwen almaar basaler wordt. Zo verwaagt het onderscheid tussen katholiek en protestant. Dat had ik niet verwacht, omdat die oudere generatie op dat punt toch nog wat stugger is opgevoed. Oecumenische vieringen werken echter prima. „Het is één God”, zeggen de meesten dan.

Bart Fivez • Idem hier. Hoewel katholieken uit het landelijke Vlaanderen van die generatie op het vlak van liturgie houden aan traditionele vormen, durf ik creatief uit de hoek te komen. Zo spelen we soms een rol in de viering, bijvoorbeeld Maria die als oude vrouw terugblijkt op het leven met haar zoon. Daarbij probeer ik dan elementen uit het leven van de bewoners een plaats te geven. Dat werkt, want onze mensen herkennen zich daarin: het brengt de Bijbelse personen binnen in hun levenswereld. Misschien is het wat gewaagd, denk ik soms, maar in tegenstelling tot wat je zou verwachten, wordt het erg gesmaakt.

–Worden mensen met dementie ook niet opstandig tegen God door wat ze meemaken?

Bart Fivez • Ja, al benoemen ze het niet rechtstreeks. Ze zeggen dan: „Ik ging mijn hele leven naar de kerk en nu maak ik dit mee.” Dan moeten ze de overgang maken van geloof in God als boekhouder naar vader en moeder.

„Het geloof is dan ook een houvast wanneer mentale vermogens uitvallen”

Bart Fivez

Tim van Iersel • Ik maak het ook wel eens mee dat mensen een soort boosheid op de Kerk op mij projecteren. Op zich vind ik dat ook wel mooi dat ik die rol kan spelen. Onlangs ontmoette ik een jongere vrouw met dementie. Zij worstelt erg met wat haar overkomt en vindt troost in de psalmen, allereerst dan in de vloekpsalmen. Daarin ontdekte

ze dat je als mens ook je boosheid tegenover God mag uiten. Dementie krijgen lijkt me best een beangstigende ervaring. Sommigen zeggen dat ze zich almaar meer voelen als een soort geest, zonder vaste grond onder de voeten. Ik denk aan de leerlingen die Jezus niet herkennen tijdens de storm op het meer.

–Grijpen ook familieleden terug naar hun geloof?

Tim van Iersel • Vaak raakt het hen wel te zien hoe vader of moeder in een viering weer tot leven komt. Ik herinner me hoe een dochter op zoek naar haar moeder in de viering belandde en stilletjes achteraan bleef zitten kijken. Ze kreeg de tranen in de ogen toen ze zag hoe haar moeder uitbundig zat mee te zingen. Sommigen gaan daardoor zelf meer aansluiten of gaan weer meer nadenken over geloof, anderen blijven er wat koeler onder.

„Dankzij deze mensen ging ik de betekenis van ons lichaam herwaarderen”

Tim van Iersel

Bart Fivez • Geloof wordt doorgegaan niet benoemd als zodanig. Door deel te nemen aan de vieringen worden de naasten echter wel teruggeworpen op zichzelf en gaan ze zich afvragen waar ze dan staan met hun geloof of zingeving of gebrek daaraan.

–Leerde u ook zelf, als pastor, iets van mensen met dementie?

Bart Fivez • Je krijgt enorm veel terug van die mensen. Taal, rituelen, een gemeenschap. Vooral de aandacht voor het niet-verbale is verrijkend. Als je je wortelt in je geloofstraditie, kun je daar als gelovige door groeien. Ik herinner me dat toen mijn moeder dement werd, ik daar door mijn ervaring anders tegen aankeek.

Tim van Iersel • Mijn geloof en mijn theologisch denken is er helemaal door veranderd. Ik groeide op met het geloof als een soort denksysteem waarin alles netjes is geordend. Wat echter als je cognitieve vermogens aftakelen? Wat rest dan nog van je geloof? Wie ben je dan nog als mens? Dat zijn de vragen die ik me ging stellen en waardoor ik ons lichaam veel sterker ging waarderen. Je doet er toe als mens omdat je lichamen aanwezig bent, ook wanneer je mentale vermogens zijn uitgevallen. Ik leerde ook dat je niet alles kunt beredeneren in het geloof: het mysterie werd belangrijker. Daarom vind ik het zo belangrijk dat de Kerken mensen met dementie niet laten vallen, ook al gedragen ze zich misschien wat vreemd. De gemeenschap moet zich aanpassen aan wie kwetsbaar is, niet omgekeerd.

Advertentie

Op stap met de montfort bedevaarten...
Dat is geluk hebben!

Bestemmingen 2019

Lourdes | Fatima | Zuidoost-Engeland
Pinksterretraite Westmalle | Kroatië
Heilig Land | Parijs | Voettocht Compostela

Raadpleeg onze website voor meer informatie of vraag een gratis brochure aan!
www.mariaalcentrum.be
Diestsevest 55, 3000 Leuven
016 30 82 10
bedevaarten@montfortsite.be

montfort
bedevaarten